

# บทที่ 1

## บทนำ

### 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันพื้นฐานที่สุดในสังคมมนุษย์ โดยถือเป็นสถาบันที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นสถาบันที่บ่มเพาะทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดต่างๆให้แก่บุคคลในครอบครัวก่อนที่จะก้าวไปสู่สังคมภายนอก ดังนั้นหากในครอบครัวใดมีความรักใคร่กลมเกลียว มีความปรองดองเป็นหนึ่งเดียวกัน สมาชิกภายในครอบครัวก็ย่อมมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความรู้สึกนึกคิดในทางที่ดี อันจะส่งผลต่อสภาพสังคมโดยรวมต่อไป

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน สภาพสังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงไป มีอาชญากรรมต่างๆ เกิดในสังคมมากขึ้น สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากสภาพภายในครอบครัวมีความก้าวร้าวรุนแรงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นลักษณะของความรุนแรงในครอบครัว (domestic violence) ซึ่งความหมายของความรุนแรงในครอบครัว โดยทั่วไปแล้ว ความรุนแรงหมายถึงการที่ฝ่ายหนึ่งใช้กำลังอำนาจเข้าทำร้ายอีกฝ่ายหนึ่งอันมีผลกระทบต่อร่างกายเป็นสำคัญ แต่ความรุนแรงในครอบครัวไม่ได้มีความหมายเพียงแค่นั้น แต่รวมถึงการทำร้ายกันทางจิตใจ และอารมณ์ (physically and psychologically) ของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย<sup>1</sup>

จึงอาจกล่าวได้ว่า ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง ความรุนแรงที่มีลักษณะเฉพาะที่เกิดการทำร้ายร่างกาย การทำร้ายทางเพศและจิตใจแบบต่างๆ ระหว่างสมาชิกที่มีความสัมพันธ์กันครอบครัวเดียวกัน ได้แก่ สามี ภรรยา บุตร ธิดาผู้ใหญ เป็นต้น<sup>2</sup>

สาเหตุของการเกิดความรุนแรงในครอบครัว จะเกิดจากแนวทัศนคติดั้งเดิมของสังคมไทยที่มีความเชื่อว่า ในครอบครัวนั้น ชายผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว มีอำนาจเหนือบุคคลในครอบครัวทั้งหมด มีความไม่เสมอภาคในครอบครัวเกิดขึ้น รวมทั้งลักษณะของสภาพสังคมต่างๆ ที่ทำให้เกิดความเครียด เช่น ปัญหาในเรื่องเศรษฐกิจ การติดสุรา สารเสพติด หรือ การพนัน เป็นส่วนเสริมให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวได้ง่าย ดังจะเห็นได้จาก ความรุนแรงในครอบครัว (domestic

---

<sup>1</sup> จิตฤดี วีระเวสส์. (2550, กันยายน). “ความรุนแรงภายในครอบครัว.” วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, 1, 9. หน้า 87.

<sup>2</sup> จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.ph/>

violence) ในรูปแบบต่างๆ เช่น ในรูปของการทำร้ายร่างกายระหว่าง บิดามารดากับบุตร หรือการทำร้ายร่างกายระหว่างสามี ภรรยา โดยความรุนแรงในลักษณะนี้มีลักษณะเป็นความรุนแรงที่สังคมมักไม่ค่อยให้ความสนใจอันเนื่องมาจาก แนวคิดทัศนคติของผู้คนในสังคมส่วนใหญ่ที่มองว่า เป็นเรื่องภายในครอบครัว บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว รวมทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ ก็ไม่ค่อยให้ความสนใจกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว อันเนื่องมาจาก การที่พนักงานเจ้าหน้าที่มองว่า เรื่องเหล่านี้เป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยภายในครอบครัว ไม่ควรเป็นคดีความแต่อย่างใด จึงมักจะมีการเกลี้ยกล่อมให้ยอมความกันตั้งแต่แรก จึงทำให้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่ค่อยๆ เพิ่มพูนขึ้นจนนำไปสู่ปัญหาที่ใหญ่โตกลูกกลามมากขึ้น ดังเช่นที่เห็นตามหน้าหนังสือพิมพ์ ยกตัวอย่างเช่น ในคดีที่นายแพทย์ฆ่าภรรยาที่เป็นแพทย์หญิง อันเนื่องมาจากความขัดแย้งในครอบครัว โดยเป็นข่าวที่ผู้คนในสังคมให้ความสนใจเป็นอันมาก จนเกิดการตั้งคำถามขึ้นว่า บุคคลที่มีสถานะทางสังคมที่ดี มีการศึกษาสูง เหตุใดจึงกระทำการเช่นนี้ หรือในกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 554/2548 จำเลยกับผู้เสียหายเคยเป็นสามีภริยากัน ก่อนเกิดเหตุประมาณ 5 เดือน จำเลยและผู้เสียหายได้หย่าร้างกัน ผู้เสียหายได้แต่งงานอยู่กับผู้ตาย ภายหลังหย่าร้างจำเลยเคยไปขอคืนดีกับผู้เสียหาย แต่ผู้เสียหายไม่ยินยอมพฤติการณ์ที่จำเลยพกพาอาวุธมีดไปนั่งรอที่บริเวณที่เกิดเหตุก่อนเกิดเหตุเป็นเวลานาน จำเลยมีโอกาสดักตบตบตบหน้าก่อนจะกระทำความผิด แล้วจำเลยบุกกรูกรัดเข้าไปใช้มีดฟันและแทงผู้ตายและผู้เสียหายในทันที โดยมีได้พยานเกี่ยวกับการที่ผู้เสียหายนำไม้ของจำเลยไปสร้างบ้านหรือเรื่องที่ผู้เสียหายให้บุตรออกจากโรงเรียนทั้งหมด ตลอดถึงเรื่องที่จำเลยยอมหย่ากับผู้เสียหายแล้วผู้เสียหายยอมให้จำเลยอยู่ด้วยกันตามปกติ แสดงให้เห็นว่าจำเลยได้วางแผนและเตรียมการที่จะฆ่าผู้ตายและผู้เสียหายมาก่อนแล้ว จำเลยจึงมีเจตนาฆ่าผู้ตายและพยายามฆ่าผู้เสียหายโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ซึ่งจากกรณีตัวอย่างนี้ ทำให้เห็นได้ว่า ปัญหาเรื่องความรุนแรงภายในครอบครัว ไม่ใช่ปัญหาที่จำกัดอยู่แต่ภายในครอบครัวอีกต่อไป สังคมต้องเข้ามามีส่วนในการแก้ไข และฟื้นฟูเยียวยาปัญหาดังกล่าวด้วย ไม่เช่นนั้นหากปัญหาทวีความรุนแรงมากขึ้นก็จะก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคมตามมา

สำหรับในเรื่องมาตรการทางกฎหมายนั้น ในอดีตหากมีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นก็จะใช้กระบวนการยุติธรรมปกติในการพิจารณาคดีเหล่านี้ เช่น การนำประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 มาปรับใช้ ซึ่งการใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าว มีความไม่เหมาะสม เนื่องจาก มาตรการทางอาญาโดยทั่วไปมุ่งเน้น ในการลงโทษเป็นสำคัญมากกว่าที่จะเน้นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งปัญหาในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนและซับซ้อน การแก้ไขปัญหโดยมุ่งแต่การลงโทษเพียงอย่างเดียวจึงไม่เหมาะสม

จากลักษณะสภาพปัญหาดังกล่าวจึงได้มีการออกพระราชบัญญัติ คຸ້ມครองผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ขึ้น โดยมีเจตนารมณ์ ที่สำคัญดังนี้ คือ

1) แก้ไขฟื้นฟูและปกป้องคຸ້ມครองผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวซึ่งมีความ ละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิดและมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการกระทำความ ผิดอาญาโดยทั่วไป โดยให้โอกาสผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ได้กลับตัวและยับยั้งการกระทำ ความผิดซ้ำอีก รวมถึงสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้

2) ปกป้องคຸ້ມครองและเยียวยาผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว

3) ขยายการคຸ້ມครองเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรงและ การปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมให้กว้างขวางขึ้นจากพระราชบัญญัติคຸ້ມครองเด็ก พ.ศ. 2546<sup>3</sup>

โดยที่มาของกฎหมายฉบับนี้ได้นำเอาหลักการกว้างๆ ของกฎหมายครอบครัวแต่ละ ประเทศมารวมกัน โดยได้บัญญัติให้ความรุนแรงในครอบครัว เป็นความผิดทางอาญาขึ้นใหม่ โดย เดิมถือว่าเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ได้กำหนดให้เป็นความผิดทางอาญาขึ้นใหม่ แต่เป็นความผิดอันยอมความได้ มีลักษณะผ่อนคลาตามมาตรการทางอาญา<sup>4</sup> และได้นำมาตรการอย่าง อื่นมาใช้ ในการแก้ไขเยียวยาปัญหาดังกล่าว เช่น กำหนดมาตรการเกี่ยวกับการแจ้งเหตุความรุนแรง ในครอบครัว เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจสามารถทราบเหตุดังกล่าวได้ และเข้าไปประจับ ป้องกัน ช่วยเหลือผู้ถูกระทำความผิดได้อย่างทันท่วงที, กำหนดให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานที่ได้รับมอบหมาย และศาลให้มีอำนาจที่จะกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัวได้กว้างขวางตามเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความรุนแรงใน ครอบครัวและผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว, ให้ศาลมีอำนาจที่จะกำหนดวิธีการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวแทนการลงโทษได้ ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีผู้พิพากษา ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา, ศาลมีอำนาจเปรียบเทียบให้ คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ โดย คำนึงถึงการคຸ້ມครองครอบครัวเป็นหลักสำคัญ ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่หรือ ศาลสามารถแต่งตั้งบุคคลหรือ คณะบุคคล เพื่อช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกันเป็นต้น

โดยปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้ออกระเบียบอธิบดีผู้พิพากษาศาล เยาวชนและครอบครัวกลาง ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาการดำเนินการแก่ผู้กระทำความ

<sup>3</sup> อมรรรัตน์ กิริยาผล. (2551). คำอธิบายในการบังคับใช้พระราชบัญญัติ คຸ້ມครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว. หน้า 3.

<sup>4</sup> แหล่งเดิม. หน้า 3-4.

<sup>5</sup> แหล่งเดิม. หน้า 4-5.

รุนแรงในครอบครัวแทนการลงโทษและเงื่อนไขการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์หรือ การถอนฟ้อง พ.ศ. 2550 ขึ้นโดยกำหนดรายละเอียดของมาตรา 12 ที่บัญญัติว่า ศาลใช้ดุลพินิจพิจารณา กำหนดว่าจะใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัวหรือทำทัณฑ์บนไว้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน แทนการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดนั้นก็ได้

ซึ่งลักษณะของมาตรการเหล่านี้ ถือ เป็นมาตรการเฉพาะที่ใช้สำหรับคดีในเรื่องของความรุนแรงในครอบครัว โดยผู้เขียนมีความเห็นว่า มาตรการดังกล่าวมีลักษณะของการแก้ไขเยียวยาผู้กระทำความผิด และมุ่งคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พื้นสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นใหม่ในครอบครัว

พิจารณากรณีตัวอย่างที่มีการนำมาตรการตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาใช้ดังต่อไปนี้<sup>6</sup>

#### กรณีตัวอย่างที่ 1

สืบเนื่องจากข่าวทางโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์เมื่อต้นปี พ.ศ. 2548 รายงานว่าพบนางสาวเอ (นามสมมุติ) อายุ 26 ปี นำเด็กชายเก่ง ทารกเพศชายอายุ 4 วันใส่กระเป๋าดำร่วม แต่โชคดีที่ตำรวจสายตรวจพบเห็นเสียก่อนทารกจึงไม่ได้รับอันตรายใดๆ โดยตำรวจส่งตัวนางสาวเอและเด็กชายเก่ง เข้าพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล เธอถูกดำเนินคดีข้อหาพยายามฆ่า และศาลอุทธรณ์สั่งจำคุกข้อหาทำร้ายร่างกาย 1 ปี 4 เดือน

ทางตำรวจได้ประสานงานให้สหวิชาชีพเข้ามาแก้ไขเยียวยา โดยผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานีได้มอบหมายให้ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี เข้าให้ความช่วยเหลือในเรื่องสภาพจิตใจ ความเป็นอยู่เรื่องครอบครัวและได้ประสานมายังมูลนิธิเพื่อนหญิงเพื่อช่วยเหลือด้านการต่อสู้คดี ข้อเท็จจริงที่ทางนางสาวเอ ได้ให้กับนักสังคมฯ ของ พมอปทุมธานีคือนางสาวเอ เป็นคนต่างจังหวัด เคยมีบุตร ต่อมาแยกทางกับสามี นายชาย (นามสมมุติ) เนื่องจากสามีมีภรรยาใหม่ พมจ. ปทุมธานีได้มอบหมายให้นักสังคมฯ พุดคุยทำความเข้าใจกับนายชายว่าจะดำเนินการอย่างไรกับเรื่องที่เกิดขึ้น ซึ่งนายชายก็แจ้งว่าตนไม่เคยทราบมาก่อนเลยว่านางสาวเอตั้งครรภ์ แต่เมื่อเด็กชายเก่งเกิดมาแล้วตนเองก็พร้อมจะรับผิดชอบโดยจะให้นางสาวเอและเด็กชายเก่งอยู่ที่บ้านพัก

<sup>6</sup> มูลนิธิเพื่อนหญิง ศูนย์สหวิทยาการชุมชนศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2552). การนั่งเฉยของสังคม = การเพิ่มความรุนแรงในครอบครัว. หน้า 40-47.

หลังจากนั้นนักสังคมฯ ก็ติดตามความคืบหน้าของครอบครัวของนางสาวเอ นายชาย และเด็กชายเก่งเป็นระยะ และพบว่า นางสาวเอและนายชายสามารถเลี้ยงดูเด็กชายเก่งได้เป็นอย่างดี โดยนายชายเป็นฝ่ายหารายได้เลี้ยงครอบครัวและนางสาวเอทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กชายเก่งปัจจุบันนี้ ความเป็นอยู่ของครอบครัวของนางสาวเอ และนายชายดีขึ้น

ในส่วนการต่อสู้คดีของนางสาวเอ ทางมูลนิธิเพื่อนหญิงได้จัดหาความช่วยเหลือในการต่อสู้คดีโดยพนักงานอัยการ ได้ยื่นฟ้องนางสาวเอ ขอให้พยายามฆ่าผู้อื่น ซึ่งศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง และศาลอุทธรณ์พิพากษากลับเป็นลงโทษจำคุก 6 ปี 8 เดือน ขณะนี้คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา

ซึ่งประเด็นที่หยิบยกขึ้นเพื่อให้ศาลฎีกาได้พิจารณาและวินิจฉัย คือ พ.ร.บ. กู้มครองผู้กระทำความรุนแรง พ.ศ. 2550 เพราะถือนางสาวเอเป็นผู้ถูกระทำความรุนแรงจากบุคคลในครอบครัวคือนายชาย ในฐานะที่นายชายเป็นสามีที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสแต่อยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยา กับนางสาวเอ และแม้ว่านายชายไม่เคยทำร้ายทุบตีนางสาวเอ แต่การที่นายชาย ไม่เคยรับรองสถานะของนางสาวเอว่าเป็นภรรยาของตน นายชายบอกไว้ว่านางสาวเอจะตั้งครรภ์ไม่ได้ หากตั้งครรภ์เมื่อไรต้องออกจากบ้านทันทีแต่ในที่สุดนางสาวเอก็ได้ตั้งครรภ์ และไม่กล้าบอกให้นายชายทราบ ต่อมาจึงเกิดเป็นคดีดังกล่าวขึ้น

ซึ่ง พ.ร.บ. กู้มครองผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 นี้ มีเจตนารมณ์ฟื้นฟูและปกป้องกู้มครองผู้กระทำความรุนแรง ซึ่งมีความซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิดและมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการกระทำความผิดอาญาโดยทั่วไป โดยให้อีกฝ่ายผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวได้กลับตัวและยับยั้งการ กระทำความผิดซ้ำ รวมถึงสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวได้ หมายความของนางสาวเอจึงหยิบยกกฎหมายฉบับนี้เพื่อให้ศาลนำมาประกอบการวินิจฉัยและนำมาใช้ย้อนหลังในฐานะกฎหมายที่เป็นคุณแก่จำเลย ให้ศาลลงโทษนางสาวเอ อย่างเบาที่สุดหรือรอการลงโทษ

## กรณีตัวอย่างที่ 2

พงษ์กับพลอย (นามสมมติทั้งคู่) เป็นสามีภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีลูกด้วยกัน 1 คน พลอยมีอาชีพรับจ้าง ส่วนพงษ์ ว่างาน พงษ์ค้าทอทำร้ายทุบตีพลอยเสมอ เขาชอบดื่มเหล้า และเล่นการพนัน แต่เมื่อมาขอเงินแล้วเธอไม่ให้เขาจะทำร้ายเธอและทำลายทรัพย์สินในบ้าน

พลอยไปยื่นฟ้องขอหย่าต่อศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลส่งหมายให้พงษ์ไปที่ภูมิลำเนา แต่พงษ์ไม่เคยไปศาล ต่อมาศาลมีคำพิพากษาให้หย่า โดยที่พงษ์ไม่รู้มาก่อน เขายังคงอาศัยอยู่บ้านของพลอย และมีพฤติกรรมเช่นเดิม

พลอยมาขอความช่วยเหลือที่มูลนิธิแห่งหนึ่ง เธอเล่าว่าเคยแจ้งความหลายครั้ง แต่ไม่มีความคืบหน้าอะไร เคยเรียกตำรวจสายตรวจมาที่บ้าน พอตำรวจสายตรวจมาเห็นฝ่ายชายนอนเฉยๆ หลังจากทำร้ายเธอ และทำลายข้าวของแล้ว ตำรวจสายตรวจถามว่าเกิดอะไรขึ้น เขาก็ตอบว่า “ไม่มีอะไรเรื่องผัวเมีย มีปากเสียงนิดหน่อย” ตำรวจสายตรวจก็กลับไป

เจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ ได้ประสานงานกับพนักงานสอบสวนเจ้าของคดี ทำให้ทราบว่าทำไมได้มีการดำเนินการอะไรเพราะฝ่ายผู้ถูกระทำไม่ได้เข้าไปสอบปากคำ เมื่อนัดหมายกับพนักงานสอบสวนเจ้าของคดี จึงได้พาพลอยไปที่สถานีตำรวจเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

เมื่อไปถึงสถานีตำรวจ พนักงานสอบสวนได้เชิญตัวพงษ์มาพูดคุย และจัดสถานที่ให้ทั้งสองคนได้พูดคุยเจรจา ซึ่งทั้งสองฝ่ายยินดีให้อาสาสมัครของมูลนิธิฯ ร่วมนั่งฟังอยู่ด้วย

กรณีนี้ฝ่ายหญิงหรือผู้ถูกระทำ ความรุนแรงกับฝ่ายชายหรือผู้กระทำความรุนแรง มีความประสงค์ที่จะแยกกันอยู่จึงได้ทำบันทึกข้อตกลง โดยฝ่ายชายยินดียินยอมสละตัวออกจากบ้านเช่าที่ฝ่ายหญิงอาศัยอยู่ หากฝ่ายชายไม่ปฏิบัติตามฝ่ายหญิงสามารถมาพบพนักงานสอบสวนได้ทันที

หลังจากที่แยกทางกัน ต่อมาพลอยโทรศัพท์มาขอความช่วยเหลือที่มูลนิธิฯ อีกครั้ง เธอแจ้งว่า พงษ์ยังไม่ยอมออกจากบ้าน และยังคงมาทำร้ายข่มขู่เธอเหมือนเดิม เจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ จึงแนะนำให้ไปยื่นคำดำเนินคดีและขออำนาจศาลคุ้มครองชั่วคราวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำฯ พร้อมทั้งประสานกับพนักงานสอบสวนให้พลอยและอาสาสมัครมูลนิธิฯ ไปพบพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดี หลังจากนั้นประมาณ 1 เดือน พลอยเข้าไปในห้องสอบสวนเพื่อสอบถามความคืบหน้าและเล่าข้อมูลเพิ่มเติมกับพนักงานสอบสวน ในขณะที่เธอกำลังถาม เธอได้ยินผู้ชายคนหนึ่งซึ่งนั่งอยู่ใกล้กับเธอพูดว่า “จะอะไรกันนักหนา ตอนมีผัวก็มีเอง แต่พอมีเรื่องก็ทำให้คนอื่นเขาวุ่นวาย” คำพูดดังกล่าวทำให้เธอรู้สึกเหมือนถูกทำร้ายอีกครั้ง และรู้สึกหดหู่เป็นอย่างมาก

กรณีนี้เป็นคดีที่ดำเนินการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งถือเป็นวิธีปฏิบัติแบบใหม่ เห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่หรือผู้เกี่ยวข้องยังไม่เข้าใจวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง จึงทำให้ปัญหาความรุนแรงเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า

จากกรณีตัวอย่างข้างต้น เห็นได้อย่างชัดเจนว่ามาตรการตามพระราชบัญญัติดังกล่าว นั้นยังมีข้อที่ควรต้องปรับปรุง อาทิเช่น ไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนเพียงพอดังรายละเอียดว่าวิธีการที่จะต้องกระทำการในการเยียวยา ทำให้พื้นดินซึ่งความสับสนนั้นจะต้องทำอย่างไร และไม่ได้จัดวิธีการอย่างเป็นระบบสักเท่าไร เพียงแต่กล่าวถึงหลักการปฏิบัติอย่างกว้างๆ

เพียงแค่นั้น เช่น ให้ศาลพยายมเปรียบเทียบให้คู่ความขอมความกัน โดยใช้มาตรการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสามิ ภรรยา และบุคคลในครอบครัวให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร หรือ การนำการไกล่เกลี่ยมาใช้ได้ เป็นต้น และในทางปฏิบัติ พนักงานเจ้าหน้าที่ก็ยังไม่ให้ความสำคัญกับการนำพระราชบัญญัติดังกล่าวมาปรับใช้ จึงยังมีการนำมาตรการทางอาญาปกติมาใช้เป็นนิจ

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวนั้น ควรจะมีมาตรการทางกฎหมายในลักษณะของการบูรณาการในหลายๆ ด้านเข้ามาใช้ ซึ่งในที่นี้ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) จึงเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญและเหมาะสมในการนำมาใช้ในการแก้ปัญหาดังกล่าว เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีลักษณะของความยืดหยุ่น ประนีประนอมมากกว่ามาตรการทางอาญาปกติ และช่วยในการฟื้นฟูความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว

โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นี้มีลักษณะถึงการปรับเปลี่ยนแนวคิด จากที่เดิมมองว่า การกระทำความผิดทางอาญาเป็นการละเมิดต่อรัฐ เป็นมองว่า การกระทำความผิดทางอาญาเป็นการทำลายสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคลและความสมานฉันท์ในสังคม และจากเดิมที่มองว่า การกระทำความผิดทางอาญาเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย เป็นมองว่า การกระทำความผิดทางอาญาก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหายที่จำต้องมีการแก้ไข เยียวยาหรือฟื้นฟู เป็นลักษณะการใช้ทฤษฎีอาชญาวิทยาแนวสันติวิธี ภายใต้กระบวนการทศน์การไม่ใช้ความรุนแรง<sup>7</sup>

การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีหลักที่สำคัญอยู่ 5 ประการ กล่าวคือ

- 1) มุ่งเน้นที่ความเสียหายและความต้องการของผู้เสียหาย อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น รวมทั้งความต้องการของชุมชนและผู้กระทำความผิด
- 2) ได้จัดการกำหนดภาระหน้าที่ในการแก้ไข อันเป็นผลมาจากการทำให้เกิดความเสียหายนั้น ในที่นี้ ได้แก่ ภาระหน้าที่ของผู้กระทำความผิด ตลอดจนภาระหน้าที่ของชุมชนและของสังคมในการแก้ไขเยียวยาที่เกิดความเสียหายด้วย
- 3) ใช้กระบวนการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยทุกฝ่ายสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการนั้น
- 4) ให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสียในสถานการณ์นั้น เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด สมาชิกของชุมชนและสังคม

<sup>7</sup> นิติธร วงศ์สิน. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว.

### 5) พยายามหาทางทำสิ่งที่เสียหายไปให้กลับคืนคืนดั้งเดิม

การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มิใช่มาตรการที่มุ่งแต่การลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีลักษณะมาตรการที่มีการบูรณาการในหลายด้านเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งการป้องกัน ฟันฟุ เยียวยา แก้ไขสัมพันธภาพระหว่างคู่กรณีให้กลับคืนดั้งเดิม โดยกระบวนการดังกล่าวยังต้องอาศัยกฎหมายเป็นกรอบในการดำเนินการ

การนำหลักเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้น มีความเหมาะสมเนื่องจาก เป็นการมองในลักษณะที่แยกปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรมออกมา โดยการใช้มาตรการทางอาญาโดยปกติอาจถึงเกินไปสำหรับปัญหาในลักษณะแบบนี้ และรูปแบบของกระบวนการยังมีความเหมาะสมในการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัว อาทิเช่น การไกล่เกลี่ย (mediation), การประชุมกลุ่มครอบครัว (family group discussion) เป็นต้น<sup>8</sup>

เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 แล้ว จะพบว่า มีการนำหลักในเรื่องของการแก้ไข เยียวยาผู้กระทำความผิด และฟื้นฟูความสัมพันธ์ในครอบครัวมาใช้บางส่วน เช่น การคุมประพฤติผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษ การจัดให้มีการไกล่เกลี่ยขอมความกัน แต่มาตรการที่กำหนดเหล่านี้ ยังไม่มีความชัดเจน และยังไม่เป็นระบบเพียงพอ เช่น ในเรื่องของการขอมความกันนั้น อาจสามารถกำหนดรูปแบบในการเจรจา การไกล่เกลี่ย โดยนำเรื่อง หลักการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้, การกำหนดให้อัยการมีดุลพินิจในการจัดให้มีการไกล่เกลี่ย เป็นต้น เพื่อให้การแก้ปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผู้เขียน จึงมุ่งจะศึกษาถึงระบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อนำเข้ามาปรับปรุง แก้ไข มาตรการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ให้มีรายละเอียดที่ชัดเจน เป็นระบบ และมีความสอดคล้องกับหลักทฤษฎีดังกล่าวให้มากขึ้น เพื่อให้การแก้ไขคดีความรุนแรงในครอบครัว มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและผลกระทบที่เกิดขึ้น

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาปรับใช้ในเรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

<sup>8</sup> นิติธร วงศ์สิน. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://elib.coj.go.th/Article/data/Copy%20of%20RJ%20Nitithorn.pdf>.

1.2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวในไทยกับในต่างประเทศ รวมถึงศึกษาถึงหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวโดยเปรียบเทียบของไทยกับต่างประเทศ

1.2.4 เพื่อศึกษาหา แนวทางในการพัฒนา แก้ไขปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

### 1.3 สมมติฐานของการศึกษา

จากการศึกษาจะพบว่า ในปัจจุบันประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวไว้โดยเฉพาะคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดมาตรการต่างๆ ที่นอกเหนือจากมาตรการทางอาญาปกติ เช่น การคุมประพฤติแทนการลงโทษ การไกล่เกลี่ยขอมความกัน แต่มาตรการดังกล่าวยังมีความบกพร่องอยู่บางประการ เช่น ในเรื่องของการไกล่เกลี่ยที่ควรกำหนดให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถโดยเฉพาะเข้ามาทำหน้าที่, การที่ไม่ได้กำหนดหลักในเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวไว้ในมาตรการทางกฎหมายดังกล่าว เป็นต้น การปรับปรุงแก้ไขมาตรการดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์เป็นระบบ มากขึ้นจะต้องนำหลักในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่จะนำมาใช้นั้น มีอยู่หลากหลายรูปแบบ เช่น ในเรื่องของการประชุมกลุ่มครอบครัว, การประชุมแบบล้อมวง เป็นต้น โดยจะนำเฉพาะหลักที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวในประเทศไทยมาเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข พัฒนา พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ต่อไป

### 1.4 ขอบเขตของการศึกษา

โดยขอบเขตของการศึกษาตามกฎหมายไทย จะศึกษาตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และระเบียบข้อบังคับผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและระยะเวลาการดำเนินการแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวแทนการลงโทษและเงื่อนไขการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้อง พ.ศ. 2550

## 1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ผู้เขียนจะศึกษารวบรวมข้อมูลจาก เอกสาร บทความทางวิชาการ รายงานวิจัยต่างๆ หนังสือ วิทยานิพนธ์ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวโดยจะศึกษาของไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ เช่น เปรียบเทียบกับของประเทศสหรัฐอเมริกา

## 1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบถึงสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและผลกระทบที่เกิดขึ้น

1.6.2 ได้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาปรับใช้ในเรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

1.6.3 เพื่อทราบถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวในต่างประเทศ และหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวในต่างประเทศ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับมาตรการทางกฎหมายของไทยในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว

1.6.4 เพื่อนำเสนอแนะ แนวทางในการพัฒนา แก้ไขปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น